

Voorwoord

In juni mogen alle Belgen nog eens hun mening zeggen in het kieshokje. Voor het Liberaal Archief is dat aanleiding om een selectie "fiscale" affiches uit onze intussen rijke collectie te maken. Meteen roepen we iedereen op om onze collectie te blijven aanvullen. In deze nieuwsbrief besteden we verder aandacht aan *'t Fröbeltje*, een vrijzinnig kleuterschooltje uit Brugge waarvan het archief, met veel foto's, aan onze instelling geschonken werd. In de rubriek aanwinsten bespreken we enkele albums die we de voorbije maanden konden verwerven.

De publicatie van de maand is de brochure *Vaste waarden* die onze medewerker Bart D'hondt schreef over de vele "blauwe beelden" in Gent. Het Liberaal Archief leverde materiaal voor een tentoonstelling over de geschiedenis van het bibliotheekwezen in Nieuwpoort. Bij deze gelegenheid bleek andermaal dat het uitgebreide archief van het *Willemsfonds* ook erg nuttig is voor de lokale geschiedenis. *De Blauwe Doos* verhaalt hoe precies honderd jaar geleden een klerikale regering ten val kwam. De kritiek die toen in de liberale pers te lezen viel, doet soms verrassend actueel aan.

Het Kramersplein verschijnt tweemaandelijks. Wij hopen u in de toekomst verder te mogen informeren. Wilt u deze nieuwsbrief niet meer ontvangen? Uitschrijven kan door een blanco mail te sturen naar nieuwsbrief-unsubscribe@liberaalarchief.be.

[top](#)

De grote vijand: de fiscus

De liberalen van de oude stempel zijn geneigd de rol van de overheid te beperken. Zo willen ze meteen de overheidsuitgaven beter onder controle houden en de burger/kiezer behoeden tegen een al te inhalige fiscus. Die boodschap treft men aan op heel wat verkiezingsaffiches die de liberale partij na de Tweede Wereldoorlog in ons land

verspreidde. Al in 1949 gingen de liberalen heftig tekeer tegen de belastingspolitiek van de uittredende regering Spaak-Eyskens (BSP-CVP). Op de affiches vergeleek men de fiscus met een wild beest dat de burgers met vereende (liberale) krachten moesten bedwingen, een dier dat ongenadig zijn klauwen op de zuurverdiende centjes van de middenstanders legde, een roofvogel die met zijn scherpe blik alle kleine lieden viseerde, een inktvis die met zijn tentakels het hele land in zijn greep hield.

Dit zijn merkwaardige stukken omdat de historici doorgaans aannemen dat de verkiezingen van 26 juni 1949 helemaal in het teken stonden van de koningskwestie en van de internationale spanningen (communistische coup in Tsjecho-Slowakije en Russische blokkade van Berlijn). In elk geval leden de communisten die dag een zware nederlaag en de socialisten deelden ook in de klappen. De liberalen gingen sterk vooruit (van 17 naar 29

zetels) en konden met de CVP van Gaston Eyskens een nieuwe regering vormen. Deze was evenwel een kort leven beschoren, want op 4 juni 1950 moest de kiezer opnieuw naar de stembus. Deze operatie leverde de CVP de volstrekte meerderheid op in beide Kamers.

De volgende decennia dook in de liberale affiches andere beeldspraak op, zoals de uitgeperste citroen (1964 en 1980). De laatste jaren laat men het verkiezingswerk over aan reclamejongens. De boodschap van hun affiches is veel subtieler geformuleerd. "Wie wordt er beter van zoveel belastingen?" vraagt de burger zich bezorgd af. "In dit land word je minder belast", luidde het enkele jaren later en dat moest blijken uit een blote man die een naakt kind op zijn schouders torst.

Op de website van het Liberaal Archief is een verzameling "fiscale" affiches te vinden. Klik [hier](#). Bij elke verkiezing proberen we onze collectie aan te vullen. Alle affiches worden dan ook in dank aanvaard.

[top](#)

't Fröbelkje van de Verversdijk

bewaarschool zou opengaan die volgens de Fröbelmethode zou werken. Het initiatief ging uit van *Les Amis de l'Enseignement* en vond onderdak in het historische pand *Den Hert* dat de liberale senator-industrieel Alfred de Lanier op hun vraag aangekocht had. De aankondiging onderstreepte dat het schooltje zich bevond in de buurt van de *Rijksmiddelbare School* en het *Koninklijk Atheneum*. Het stond open voor kinderen van 3 tot 6 jaar. Het schoolgeld bedroeg 60 frank per jaar.

Het bezoek van Sinterklaas in december 1956.

Het kleuterschooltje telde aanvankelijk één onderwijzeres en één klasje. Juffrouw Vernieuwe begon het eerste schooljaar met 8 kinderen en eindigde met 28. In 1907 kon 't *Fröbeltje* al meer dan vijftig kinderen verwelkomen, zodat men genoodzaakt was een tweede klas te beginnen. Maar het initiatief kreeg ook tegenwind, vooral uit klerikale hoek. Zo waarschuwde het blad *Brugsche Vrije* de ouders tegen deze school waar geen priester kwam en de kinderen leerden dat God niet bestond. Pas na de Eerste Wereldoorlog steeg het leerlingental boven de tachtig. De instelling kreeg toen een erkenning als aanneembare gesubsidieerde school en kon voortaan op toelagen van het ministerie van Onderwijs rekenen. Enkele jaren later volgde de opening van een derde klas.

In 1964 wilde de Brugse *RMS* met een eigen kleuterschool beginnen. Om een concurrentieslag te vermijden besloot het beheer van 't *Fröbeltje* de school aan de staat over te laten. Dat was ook de beste oplossing om de jobs van het personeel te redden. Zo kwam op 1 september 1965 een einde aan de geschiedenis van een bloeiende, druk bezochte, vrijzinnige school.

Een braaf klasje uit 1952.

Oud-directrice Denise Van Compernelle schonk onlangs haar archief aan het Liberaal Archief. Dit bevat een historisch overzicht van de beginjaren, krantenknipsels, briefwisseling, uitnodigingen voor de prijsuitdelingen, aanwezigheidsregisters (1940-1965), administratieve stukken betreffende de leerkrachten (1922-1965) en plannen voor de verbouwingswerken (1959), naast enkele verslagen van pedagogische vergaderingen die de Fröbelmethode illustreren. De schenking bevat ook 280 foto's van prijsuitdelingen, sinterklaasfeesten, tentoonstellingen en vooral klassen met de vele generaties Brugse kinderen die er school liepen.

Lit.: André Vanhoutryve, *De geschiedenis van 't Fröbeltje langs de Verversdijk*, s.l. s.d. [Brugge, 2006].

[top](#)

Aanwinsten

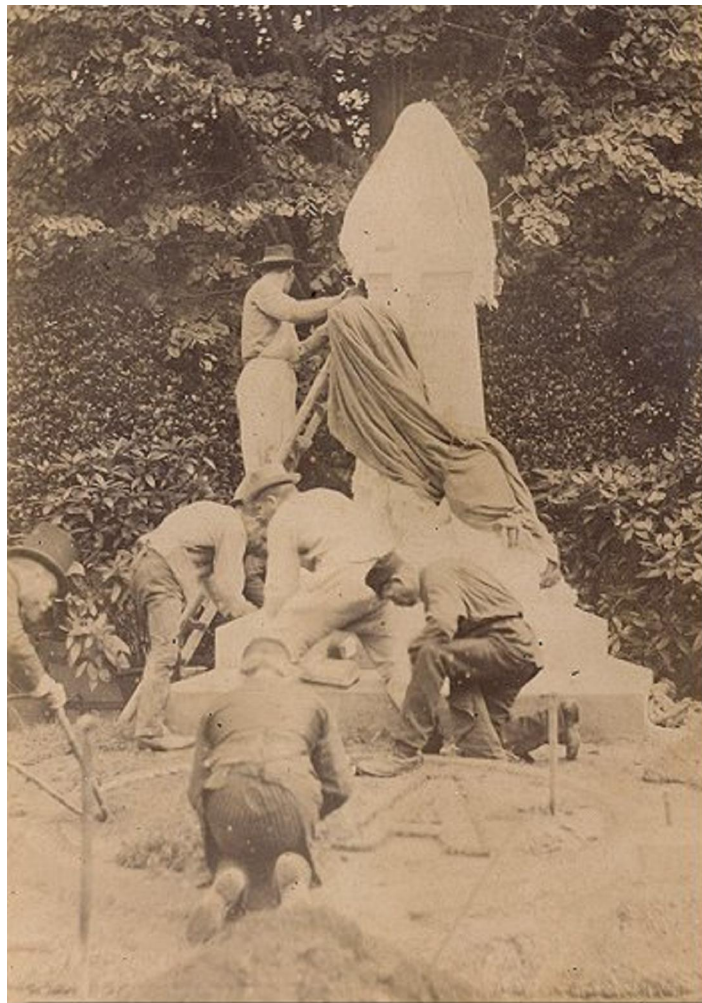
Wie zich bezighoudt met historisch onderzoek, moet over zoveel mogelijk bronnen kunnen beschikken. Daarom probeert het Liberaal Archief niet alleen klassiek archief (zoals brieven en verslagboeken) te verwerven, maar hebben we ook oog voor andere "informatiedragers". De afgelopen maanden konden we enkele merkwaardige albums aan onze collecties toevoegen.

Gedenkboek Evarist Allewaert

Na zijn rechtsstudies aan de Gentse universiteit vestigde de Ieperling Evarist Allewaert (1835-1889) zich in Antwerpen.

Bij de gemeenteraadsverkiezingen van 1872 werd hij tot gemeenteraadslid verkozen.

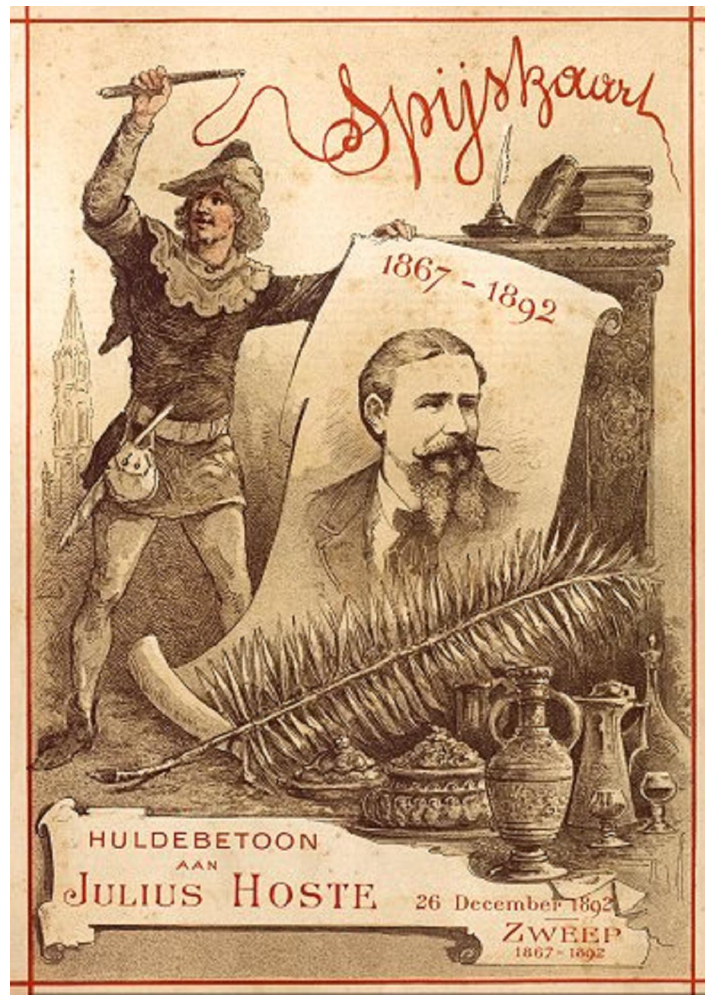
Postuum kreeg hij een gedenkteken in het stadspark. Het verslag van de plechtige inhuldiging werd gepubliceerd in een verzorgd album, geïllustreerd met tien foto's. Op een ervan poseren de acht leden van de organisatiecommissie, aangevoerd door Allewaerts opvolger, Jan Van Rijswijck. Merkwaardig is dat ook drie vrouwen (leerkrachten?) van deze commissie deel uitmaakten.

Er bestaan veel foto's van de onthulling van monumenten, maar beelden van de dag ervoor zijn zeldzaam. Op deze prent leggen werklui de laatste hand aan het gedenkteken van schepen Allewaert.

25 jaar *De Zweep*

In 1869 startte Julius Hoste sr. met de publicatie van het weekblad *De Zweep* dat een Vlaamsgezind strijdblad wilde zijn, los van de liberale en de klerikale partij. Na een paar jaar werd deze uitgave de spreekbuis van de progressieve Vlaams-liberalen van Brussel. In 1888 nam het dagblad *Het Laatste Nieuws* deze rol over. *De Zweep* evolueerde naar een apolitiek geïllustreerd tijdschrift dat in 1958 opgevolgd werd door het behoorlijk sensationele *Zondagsnieuws*.

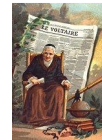
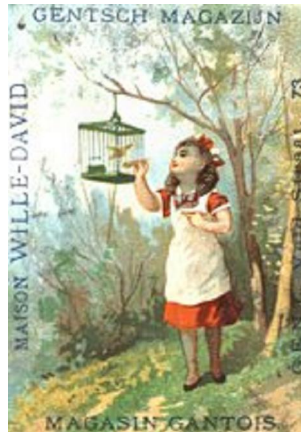
Op de viering van *De Zweep* op 26 december 1892 kregen de gasten een uitgebreide menu (in het Nederlands) te verwerken: koningsoesters, oxtailsoep, Victoriapasteien, Rijnzalm met kapersaus en aardappelen op z'n Engels, Durhams ribstuk met selder in vleesnat, reebout met jagersaus, Brusselse kippen, zeekreeft met mayonaise, ijsbommen en een nagerecht.

Het 25-jarig bestaan van *De Zweep* in 1892 was aanleiding tot een huldebetoon aan "vader Hoste", dat bestond uit een etentje met tien gangen en een concert met negen nummers. Vrienden, kennissen en medewerkers zetten hun beste wensen op papier en verzamelden die in een album. Daarin vindt men onder meer bijdragen van de Brusselse burgemeester Karel Buls, de Gentse uitgever Willem Rogghé, de schrijfster Virginie Loveling en de Antwerpse kunsthistoricus Max Rooses. Andere vrienden bezorgden een gelegenheidsvers of een huldeliid.

Prentjes voor groot en klein

Een van de "rariteiten" in het bezit van het Liberaal Archief is een album waarin de Gentse liberaal Oswald De Schamphelaere (1866-1937) ongeveer 2.700 commerciële "prentjes" bijeenbracht. De geschiedenis van de reclamechromo start omstreeks 1850 in

op het idee kwam prentjes te laten drukken om uit te delen aan de kinderen van zijn trouwe klanten. Het initiatief kende een enorm succes en vond navolging in binnen- en buitenland. Vooral de firma Liebig, producent van vleesextract, ontpopte zich vanaf 1871 als een onvermoeibare uitgever van kleurrijke prenten.

Klik om te vergroten

Ook "gewone" winkels deden mee aan de rage. Zij kochten reeksen prenten bij gespecialiseerde uitgevers en lieten er hun naam en adres op drukken. Oswald De Schamphelaere verzamelde er een dik album vol. Dat start in de Gentse Veldstraat waar zijn familie zelf een winkel in rubberwaren openhield. Zijn eerste reeksen zijn afkomstig uit kledingwinkels die intussen al lang verdwenen en vergeten zijn: Maison Wille-David, Ad. Godchau, J. N. Collard & Cie., Magasin Gantois. De firma M. C. Wendelen uit de Hoornstraat liet prentjes met halfjaarlijkse kalenders drukken, waardoor we het begin van de verzameling kunnen dateren: het gaat om de jaren 1881-1882. Ook Brussel en Parijs zijn goed vertegenwoordigd. De onderwerpen variëren enorm: van nationale klederdrachten tot spotprenten, van zichten van de wereldtentoonstellingen tot huiselijke tafereeltjes, van decoraties tot partituren. Ook didactische thema's zijn ruim aanwezig. Meer informatie over Oswald De Schamphelaere vindt u [hier](#).

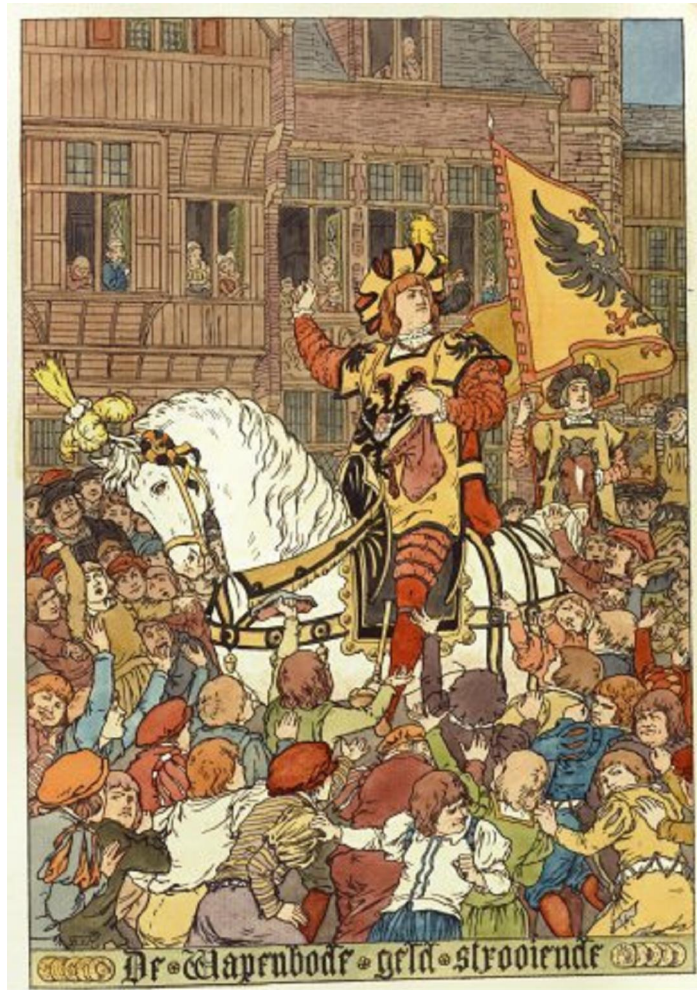

Klik om te vergroten

Een artiest in de politiek

Van 1895 tot 1915 was de Antwerpse kunstschilder Frans Van Kuyck (1852-1915) schepen van Schone Kunsten. De lijst van zijn realisaties is indrukwekkend. Niet alleen zette hij zich in voor de uitbouw van de musea, maar hij organiseerde ook historische stoeten om figuren als Antoon Van Dyck, Jacob Jordaens en Hendrik Conscience te herdenken. Hij zorgde voor de aankoop van het Schoonselhof als begraafplaats en

Kuyck mee aan diverse projecten die het grootse verleden van de Scheldestad wilden onderstrepen. Al in 1875 maakte hij de tekeningen voor een album dat de rederijderskamer *De Olijftak* samenstelde over de historische stoet die ze georganiseerd had. In 1894 was hij tekenaar van dienst voor het luxueuze album over de wijk Oud-Antwerpen op de Wereldtentoonstelling.

Een tekening uit het album van Oud-Antwerpen: bij de intrede van keizer Karel rijdt een medewerker voorop om door het rondstrooien van muntstukken de vorst populair te maken.

In memoriam Adolphe Van Glabbeke

Toen Adolphe Van Glabbeke (1904-1959) tijdens een reis door Afrika op 54-jarige leeftijd overleed aan de gevolgen van een hersenbloeding, had hij al een indrukwekkend C.V. opgebouwd: advocaat bij het hof van beroep in Brussel, volksvertegenwoordiger van het arrondissement Veurne-Diksmuide-Oostende, minister op diverse departementen in diverse regeringen, gemeenteraadslid, schepen en burgemeester van Oostende, en nationaal voorzitter van de *Algemene Centrale der Liberale Vakbonden van België*. Naar aanleiding van zijn overlijden verzamelde de *ACLVB* alle persartikels die over haar voorzitter verschenen: over zijn onverwachte dood, de overbrenging van

de uitvaart, een bloemenhulde op zijn graf. Al deze stukken werden mooi ingebonden met een rouwbrief en een paar andere documenten.

Een foto uit *De Liberale Syndicalist* van juli 1959: Arthur Van Glabbeke (op de trap) bij het vertrek van de ACLVB-delegatie naar Congo. Links van hem staan Alfons Colle en Alderweireldt, rechts Armand Colle, mevrouw Alfons Colle en mevrouw Van Glabbeke.

[top](#)

Vaste waarden in Gent

Aan de voorgevel van het Liberaal Archief op het Kramersplein hangen zes portretten met eronder een voornaam, een initiaal en een tip. Veel Gentenaars zullen wel kunnen raden wie "Emile B., zoetekoek" is, maar bij "Hippolyte M., agitator" zullen ze wellicht al twee keer moeten nadenken. Alle antwoorden kunnen ze vinden in een nieuwe brochure van het Liberaal Archief met de titel *Vaste waarden in Gent*, geschreven door onze medewerker Bart D'hondt.

"Emile B., zoetekoek"

Het borstbeeld van Albert Mechelynck op het Sint-Annaplein.

Geen enkele stad in ons land telt zoveel standbeelden van liberale voormannen als Gent. Dat is ook niet verwonderlijk, want van 1830 tot 1940 waren in de Arteveldestad bijna onafgebroken liberale burgemeesters aan de macht, onder wie "Charles de K." en "Emile B." Het eerste decennium na de onafhankelijkheid stond nog sterk onder de politieke invloed van de orangist "Hippolyte M." Halverwege de negentiende eeuw zorgde "Joseph G." voor een revolutionaire modernisering van de psychiatrie. De jurist "François L." maakte enkele jaren later naam als volksopvoeder. "Oswald de K." schonk de Floraliën hun internationale faam. Verder werd in Gent een Vlaams-liberaal cultuurfonds opgericht dat zijn naam ontleende aan "Jan-Frans W.", die men als de vader van de Vlaamse Beweging beschouwt. "Karel M." componeerde in dezelfde periode de *Vlaamse Leeuw*. En dan is er nog "Albert M.", de eerste voorzitter van de liberale partij.

Naar aanleiding van de Erfgoeddag, gewijd aan vaste waarden, stelde het Liberaal Archief al die "blauwe" beelden in de kijker. Voor die actie maakte graficus Eric vande Pitte een tekening van de koppen. Zes ervan hangen nog steeds op onze voorgevel. Alle negen staan ze afgebeeld in onze gelegenheidsbrochure.

De brochure is gratis af te halen op het Liberaal Archief, Kramersplein 23, 9000 Gent. U vindt de tekst ook op onze website. Klik [hier](#).

Het Willemsfonds in Nieuwpoort

De stedelijke bibliotheek van Nieuwpoort is net tien jaar in de Kokstraat gevestigd en viert dat met een tentoonstelling over de geschiedenis van het bibliotheekwezen in deze stad. Daarbij speelde het Vlaams-liberale *Willemsfonds* een belangrijke rol. Dat leert het archief van deze vereniging dat in het Liberaal Archief bewaard wordt.

Nieuwpoort kreeg een afdeling van het *Willemsfonds* op 8 september 1876. Nog hetzelfde jaar richtte een commissie een verzoek tot het stadsbestuur om te kunnen beschikken over een

lokaal waar men een bibliotheek met hoofdzakelijk Nederlandstalige werken zou kunnen openen. Deze "boekery" ging in november 1877 van start met 358 werken - een oproep aan schrijvers en uitgevers om boeken te schenken had weinig respons opgeleverd. Toen het liberale stadsbestuur in 1884 de verkiezingen verloor, moest het *Willemsfonds* een ander onderkomen zoeken. Stichter-voorzitter Pieter Deswarte bouwde dan maar op eigen kosten een nieuw lokaal. De collectie was intussen tot 2.000 stuks aangegroeid.

In 1901 vierde het Willemsfonds van Nieuwpoort zijn 25-jarig bestaan. Bij die gelegenheid werd voorzitter Pieter Deswarte in de bloemen en de pluimen gezet. ((Foto Universiteitsbibliotheek Gent).

Merkwaardig is dat de Nieuwpoortse bibliotheek ook probeerde filialen in de omgeving te openen. Al in 1879 zorgde men voor een uitleenpost in het naburige dorp Ramskapelle. Voor de huisvesting moest men rekenen op de welwillende medewerking van het gemeentebestuur, maar desnoods bracht de bibliothecaris de collectie onder in het café van zijn vader. Toen Ramskapelle in de jaren 1894-95 nog weinig succes kende, bracht het *Willemsfonds* de boeken over naar Keiem, iets verder langs de IJzer. In 1904 waagde men in Ramskapelle een nieuwe poging. De dubbels schonk men aan de collega's van De Panne "alwaar zij voor de vissersbevolking goede vruchten zullen dragen". Uiteindelijk geraakte Keiem niet van de grond en in 1912-13 bracht men ook

Tot 30 juni in de stadsbibliotheek, Kokstraat 18a, Nieuwpoort, open op dinsdag van 10 tot 12 en van 17 tot 19 uur, op woensdag van 14 tot 19, op donderdag van 17 tot 19, op vrijdag van 10 tot 12 en van 16 tot 20, op zaterdag van 10 tot 12 uur.

[top](#)

De Blauwe Doos

100 jaar geleden. Het einde van een klerikale regering

Op 12 april 1907 kondigde premier graaf Paul de Smet de Naeyer in de Kamer het ontslag van zijn klerikale regering aan. Aanleiding was de goedkeuring van een wetsontwerp op de uitbating van de Limburgse mijnen. Progressieven uit meerderheid én oppositie (christen-democraten, socialisten en liberalen) hadden diverse amendementen aanvaard om de mijnwerkers beter te beschermen. Het ging om de invoering van de achturendag, de toekenning van een pensioen en het verbod van ondergrondse arbeid voor vrouwen en voor jongens. De gevraagde overheidsmaatregelen zouden een belangrijke wijziging in de sociale politiek van de regering betekend hebben en daar wilden de excellenties niet van weten. De dag vóór de stemming trok de regering het ontwerp in bij KB, onmiddellijk na de goedkeuring van de geamendeerde tekst nam ze ontslag.

Koning Leopold II bevond zich op dat ogenblik aan de Azurenkust. Hij is "zonder overhaasting" via Parijs naar Brussel teruggekeerd, meldde een week later *Het Volksbelang*, het weekblad van de Gentse Vlaams-liberalen. "Zijne Majesteit schijnt zeer bedaard te blijven tegenover de opwinding van zijn volk". In een volgend nummer maakte *Het Volksbelang* de balans op van het uittredende ministerie. Het blad ergerde zich vooral aan het "roekeloos financieel beheer" van de klerikale premier. "Onze openbare schuld, die in 1884 nog 1,5 miljard bedroeg, is tot 3,2 miljard gestegen, dus meer dan verdubbeld. We moeten jaarlijks meer dan 120 miljoen opbrengen alleen voor de intresten van onze schuld".

Ook de belastingen waren de hoogte in gegaan. "De accijns- en tolrechten, die de helft van alle belastingen uitmaken, zijn nagenoeg verdubbeld, nl. ze zijn gestegen van 10 tot 18 frank per inwoner en zo is het vlees een schaars voedingsmiddel voor het volk geworden". Vooral de jenever, "de druppel van de arme werkmán", moest de begroting rechthouden. Die belasting bracht de schatkist 75 miljoen op.

van Brussel, Gent en Brugge duren reeds jaren en jaren en de haven van Antwerpen, die zonder nieuwe werken niets meer kan, laat men onaangeroerd. Aan de nieuwe militaire school werkt men al acht jaar en men is het nog niet eens over de gevel. De nieuwe post van Gent [op de Korenmarkt] is al tien jaar in de maak en voor de voltooiing zullen nog wel vier jaar nodig zijn".

Het liberale blad verweet aan de regering ook dat ze het katholieke onderwijs bevoordeelde en het officieel onderwijs verwaarloosde. De intellectuele en morele gevolgen lieten niet op zich wachten, stelde het blad: "Ondertussen groeit het getal ongeletterden aan, de begroting der gendarmerie klimt van 4,5 op 10 miljoen, de brigaden werden verdubbeld en de gevangenen zitten zo vol dat veroordeelden reeds sedert een jaar hun beurt afwachten om hun straf te doen".

Op 1 mei was Jules de Trooz, uittredend minister van Binnenlandse Zaken, klaar met een nieuw kabinet waarin hij twee christen-democraten opnam. Het aantal departementen werd van acht tot tien verhoogd. Zo kwam er een afzonderlijk ministerie voor Kunsten en Wetenschappen. Ook Openbare Werken kreeg een eigen minister.

Als oppositiekrant was *Het Volksbelang* (uiteraard) niet onder de indruk van de samenstelling van de nieuwe ploeg. Het blad sprak van een ministerie "van middelmatigheden af tot nulliteiten toe, ja zelfs van lieden die niet eens een bepaalde politieke kleur bezitten". Van dergelijke "waterzooi" viel weinig heil te verwachten. Het artikel besloot: "Laat ons hopen, voor ons goede naam in den vreemde, dat dit ministerie, dat een belediging voor onze parlementaire instellingen verbeeldt, niet alleen een misbaksel, maar ook een miskraam zijn zal".

De regering-De Trooz bleef maar acht maanden overeind, maar tot aan de Eerste Wereldoorlog behield de klerikale partij de meerderheid in het parlement.

[top](#)